

VLAAMSE GEMEENSCHAP

MINISTERIE VAN ONDERWIJS

DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS

STUDIERICHTING MUZIEK

MINIMUMLEERPLAN

ZANG / STEMVORMING

juli 1990

MINIMUMLEERPLAN ZANG / STEMVORMING

TEN GELEIDE

I. HET LEERPLAN, ZIJN OPBOUW EN INHOUD

Het leerplan steunt op de algemene organisatie van de studies, bepaald door de Vlaamse Executieve. Het is bindend voor alle scholen.

Per optie, graad en vak bevat het leerplan drie rubrieken:

- A. Doelstellingen
- B. Leerinhoud
- C. Evaluatie

en verder algemene richtlijnen:

- D. Toelichtingen en aanbevelingen
- E. Cursorisch lezen en improvisatie.

II. DE GRADEN

Er zijn drie graden: de lagere, de middelbare en de hogere graad. Elke graad wordt beschouwd als een globale rijpings- en wordingsperiode. Rekening houdend met de persoons- en leeftijdsgebonden verschillen qua ontvankelijkheid, studietempo, motorische en muzikale vooruitgang, wordt de leerinhoud niet per jaar ingedeeld, maar per graad als een geheel weergegeven. Het door alle leerlingen te bereiken minimale eindniveau is vastgesteld in de bepalingen van de evaluatie.

III. HET LEERPLAN ALS MINIMUMLEERPLAN

Het leerplan legt per optie en per graad de minimale leerinhoud op, die voor iedere werkzame leerling haalbaar moet zijn.

De leerinhoud is echter niet beperkend. Hij kan aangevuld en uitgebreid worden naar gelang van de individuele mogelijkheden van de leerling.

IV. HET LEERPLAN ALS EEN GEHEEL

Hoewel per graad weergegeven, vormt de leerinhoud een geïntegreerd en harmonisch geheel over de graden heen. D.w.z. dat de reeds verworven leerstof steeds als basis dient voor de verdere opleiding en dat zij in de volgende graad of graden verder uitgediept wordt, ook wanneer dit in de leerinhoud niet meer expliciet vermeld staat.

V. METHODIEK EN DIDACTIEK

Het leerplan respecteert de pedagogische vrijheid van de leraar in de methodische en didactische benadering van de leerstof. Ook de opeenvolging van de leerstof binnen de graad wordt door de leraar bepaald.

VI. EVALUATIE

1. Iedere leerling, van welke optie ook, neemt deel aan de jaarlijkse examens (evaluaties) in de vakken waarvoor het Besluit van de Vlaamse Executieve dit voorziet.

De examens moeten voor de leerling een stimulans betekenen om zich in te zetten voor een duidelijk omschreven en haalbaar doel.

De evaluatiefiche door de leerkracht opgemaakt in de loop van het schooljaar, wordt in aanmerking genomen voor het geheel van de beoordeling.

2. Op het einde van de leerjaren L 2 - L 3 - L 4 - M 1 - M 2 - H 1 en H 2 worden overgangsexamens afgenomen.

De overgangsexamens dienen representatief te zijn voor de vorderingen van de leerling. De inhoud van de overgangsexamens wordt vastgesteld door de directeur, geadviseerd door de leerkracht.

Naargelang van het individuele studietempo van de leerling en zijn evolutie kunnen bepaalde accenten gelegd worden in de samenstelling van het examenprogramma, voor de individuele vakken.

3. Het overgangsexamen op het einde van L 4 is bovendien een oriënteringsexamen. Het resultaat is bepalend voor de studierichting die de leerling nadien kan volgen. Het examenprogramma is vastgesteld in het leerplan, rubriek C.

4. Op het einde van de middelbare graad en van de hogere graad worden eindexamens afgelegd.

Het examen op het einde van de middelbare graad is bepalend voor de studierichting die de leerling nadien kan volgen.

5. Er mag geen intensiteitsverschil zijn in de pedagogische begeleiding van de leerling tussen de jaren van de overgangs- en de eindexamens.

VII. GROEPSGERICHTE WERKWIJZE

In alle opties is één uur aanwezigheid in de les verplicht. Het individuele onderricht wordt groepsgericht gegeven, door alle aanwezige leerlingen erbij te betrekken. Hierdoor krijgt de leerling de gelegenheid zijn kennis en inzicht te verruimen en ontvangt hij, door de bestendige betrokkenheid, meer les.

VIII. ONTWIKKELING VAN HET LUISTER- EN REACTIEVERMOGEN

Het vermogen om te luisteren, in de eerste plaats naar zichzelf, en te reageren op auditieve en visuele impulsen, dient ook in de instrument- en zangles vanaf het begin ontwikkeld te worden. Hiervoor vindt men pedagogische richtlijnen onder rubriek E. (improvisatie en cursorisch lezen).

IX. ONTWIKKELING VAN HET GEHEUGEN

De ontwikkeling van het muzikale geheugen, toegepast op het instrument, maakt deel uit van de opleiding, ook waar dit in de leerinhoud niet specifiek vermeld staat. Het spelen uit het hoofd dient dan ook van bij de aanvang gestimuleerd te worden.

X. REPERTOIREKEUZE

In de keuze van het repertoire wordt een evenwicht beoogd tussen:

- de technische vooruitgang;
- de muzikale evolutie (o.m. door de verscheidenheid van stijlen);
- de bevattelijkheid en toepasbaarheid van het repertoire voor de leerling.

Het nagestreefde niveau steunt op vaardigheid, afwerking en uitdieping, waarbij de nadruk één van deze elementen afzonderlijk niet de regel mag zijn.

LAGERE GRAAD

A. DOELSTELLINGEN

De lagere graad is een initiatiegraad waarin de leerling kennis maakt met de basistechniek.

Twee hoofdelementen uit de algemene muzikale opleiding dienen het leerproces permanent te vergezellen: De sensibilisering van de leerling en de ontwikkeling van zijn muzikaliteit.

B. LEERINHOUD

Lichaam, ademhaling, stemapparaat:

- lichaamshouding: in balans staan
- leren kennen van de typen ademhaling; in toepassing brengen van het costo-abdominaal type om het steunen van de toon te verkrijgen
- beknopte kennis van de werking van het stemapparaat
- zorg voor stemhygiëne

Stemtechniek:

- uitbouwen van de medium, vanuit de dominant van de spreekstem, en indien nodig de spreekstem verbeteren
- bewustmaken van de resonantieruimten door fysieke ervaring en het zichzelf beluisteren
- vertrekkend vanuit een voor de leerling gunstige vocaal, werken naar de gelijkmaking van de vocalen, met aandacht voor het legato en de ademvoering
- legato; aandacht aan de consonanten en hun verbinding met de vocalen
- aanzet tot messa di voce

Aandacht voor het specifieke klankidoom van de taal

A capella zingen

C. EVALUATIE L 4

Een repertoire van vier werken naar keuze:

- een vocalise
- een aria
- een kunstlied
- een werk a capella

* - de aria uit het hoofd, het kunstlied bij voorkeur uit het hoofd

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Analyse van het repertoire (tekst en muziek).

Respect ontwikkelen voor het tempo en het karakter van elk werk, met zorg voor de nauwkeurige uitvoering van de maatsoorten en ritmen.

Aandacht voor:

- de woord - toonverhouding;
- mimische expressie;
- het zingen uit het geheugen.

A capella zingen:

Om meer zelfstandigheid qua intonatie, ritmiek, frasering en expressie te bereiken, is het nodig de leerling geregeld a capella te laten zingen. Hij heeft dit trouwens in de lessen AMV reeds veelvuldig gedaan. De gevreesde psychologische hinder ontstaat pas door de gewoonte om steeds met pianobegeleiding te zingen. Dit kan echter tot een ongezonde afhankelijkheid leiden.

Er bestaat een ruime, oorspronkelijke en waardevolle literatuur voor zang a capella vooral op het gebied van het oude volkslied dat vaak hoge vocale en muzikale eisen stelt.

MIDDELBARE GRAAD

OPTIE ZANG

A. DOELSTELLINGEN

Bevestiging en uitbreiding van de verworvenheden uit de lagere graad, in een evenwichtige verhouding tussen de technische en muzikale aspecten.

Aandacht voor esthetiek en stijl.

B. LEERINHOUD

Stemtechniek:

- vertrekkend vanuit de medium, uitbreiding van de tessituur, met aandacht voor de homogene klankkleur
- intens gebruik van de resonanties in alle registers
- mixen van de vocalen in de uitersten van de stem, met aandacht voor het dekken
- studie van het portato- en staccatozingen
- mezza voce - techniek
- vibrato
- eenvoudige versieringen en melismen
- zingen in meerdere talen

Muzikaliteit en repertoire:

- kennismaking met werken uit verschillende stijlperiodes
- enkele vormen van het recitatief
- con vibrato en blank zingen in de context van stijl en frasering
- inzicht in de mogelijkheden en de karakteristiek van de eigen stem
- kennismaking met de specificiteit van andere stemsoorten en -types

C. EVALUATIE M 3

Een repertoire van zes werken naar keuze:

- een vocalise
- twee kunstliederen
- twee aria's
- een werk a capella

- * - één werk van een Vlaamse componist
- de twee aria's uit het hoofd, de kunstliederen bij voorkeur uit het hoofd
- werk a capella: bv. een oud volkslied

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

De ontwikkeling van de individuele stem is niet het enige doel van de opleiding. Onontbeerlijk is ook de kennis van:

- de werking van het lichaam, de ademhaling en het stemapparaat als onderdelen van het instrument;
- stemhygiëne;
- stemsoorten en -types;
- het repertoire in zijn algemeen muzikale en stilistische context.

MIDDELBARE EN HOGERE GRAAD

OPTIE STEMVORMING

A. DOELSTELLINGEN

In de optie stemvorming wordt de technische en muzikale opleiding voortgezet, volgens de mogelijkheden en behoeften van de leerling.

B. LEERINHOUD

Een aangepaste selectie uit de leerstof van de optie zang, en verder:

- intervaloefeningen
- a prima vista
- duetten en ensembles
- juistheid en homogeniteit bij het samen zingen
- koorfragmenten

C. EVALUATIE

1. M 3:

Een repertoire van drie werken naar keuze, waarvan één werk a capella.

- * - één werk kan een duo of ensemble zijn
- werk a capella: bv. een oudnederlands volkslied

2. H 3:

Een repertoire van vier werken naar keuze, waarvan één werk a capella.

- * - ten hoogste twee werken kunnen duo's of ensembles zijn
- werk a capella: bv. een oud volkslied

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Vermits het koor- en ensemblezingen het eigenlijke hoofdvak is, wordt prioriteit gegeven aan de daarvoor noodzakelijke vaardigheden. Dit veronderstelt contact en samenwerking tussen de leerkrachten stemvorming en koor.

De te gebruiken oefeningen, vocalisen en solowerken zijn in de eerste plaats middelen om aan de opgaven van het groepsmusiceren te kunnen beantwoorden. Er moet echter vanzelfsprekend ook voldoende aandacht besteed worden aan de ontplooiing van de individuele vocale mogelijkheden.

Duo's en ensembles kunnen de sololiteratuur gedeeltelijk vervangen. Dit mag niet als overlappend beschouwd worden met het koor. In de cursus stemvorming ontvangt de leerling zijn aanwijzingen immers rechtstreeks van de vakspecialist.

HOGERE GRAAD

OPTIE KWALIFICATIE

A. DOELSTELLINGEN

Het beëindigen van de hogere graad betekent de voltooiing van de muziekstudies in het deeltijds secundair kunstonderwijs. Daarom dient de leerling de grootst mogelijke onafhankelijkheid te verwerven inzake de toepassing van de verworven kennis, kunde en vaardigheid, zodat hij in staat is om zijn repertoire zelfstandig uit te breiden en deel te nemen aan de muzikale activiteiten van zijn voorkeur.

Voortbouwend op de traditie moet in de optie kwalificatie zang een algemeen muzikaal en technisch niveau nagestreefd worden dat in voorkomend geval ook de toegang tot het hoger muziekonderwijs mogelijk maakt.

B. LEERINHOUD

Stemtechniek:

- studie van het coloratuurzingen
- portando- en glissandotechnieken
- vlugge trillers; moeilijkere versieringen

Muzikaliteit en repertoire:

- kleuren van de vocalen i.v.m. de expressie
- stemgebruik en articulatie aangepast aan de akoestiek van de ruimte
- voortgezette studie van het recitatief zingen

C. EVALUATIE H 3

Een repertoire van zeven werken naar keuze, in verschillende stijlen en talen:

- een vocalise
 - twee of drie aria's, waarvan één met recitatief
 - twee of drie kunstliederen
 - een werk a capella
- * - minstens één werk van een Vlaamse componist
- indien drie aria's: twee kunstliederen, en omgekeerd
 - de aria's uit het hoofd, de kunstliederen bij voorkeur uit het hoofd
 - werk a capella: bv. een oudnederlands volkslied

OPTIE STEMVORMING VOOR JONGEREN

(VANAF 9 JAAR TOT AAN DE STEMMUTATIE)

DOELSTELLINGEN - LEERINHOUD - WERKWIJZE

Het gaat hier om leerlingen die van nature graag en goed zingen, zonder dat op deze leeftijd het begrip "zanger" enige betekenis heeft.

Langs de weg van het speelse zingen en musiceren wordt het kind, door eenvoudige en adequate technische oefeningen, een aangepast repertoire bijgebracht en verwerft het de basisprincipes van het zingen.

De lessen worden in beperkte groepen gegeven, met ruimte voor persoonlijke begeleiding.

Belangrijke aandachtspunten zijn de adembeheersing en de grondslagen van stemplaatsing, mondstand enz.

Vocale en technische hoogstandjes worden niet nagestreefd. De jeugdige aanvangsleeftijd moet de leerling een ruime kans laten om zich geleidelijk te ontwikkelen.

Het is noodzakelijk de leerling voortdurend te sensibiliseren voor het gebruik van het eigen lichaam als instrument, als een fundamentele ervaring voor elke zingende mens.

Eenvoudige liederen kunnen als vocalises gebruikt worden. Het is zelfs aangewezen alle werken eerst als vocalise te behandelen o.m. voor de ademvoering.

De leraar kiest de vocaal die voor de leerling(en) op dat moment het beste zit(ten).

Van bij het begin gaat de volle aandacht gelijktijdig naar de ontwikkeling van de muzikaliteit. Zo wordt er bv. ook steeds gewerkt aan de opbouw van een melodie en aan de uitdrukking.

Tijdens de mutatie is het geraadzaam de tessituur te beperken. Wanneer de mutatie voltooid is, kan de leerling de zangstudie aanvatten in de middelbare graad.

EVALUATIE L 4

Een repertoire van vier werken naar keuze, waarvan één volkslied a capella.

- * - één werk kan een duet of ensemble zijn, in solistische bezetting
- minstens één werk uit het geheugen